

**Opinia do ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw
(druk nr 668)**

I. Cel i przedmiot ustawy

Przedłożona Senatowi ustawa zmienia przepisy dziewięciu ustaw, spośród których sześć jest kodeksami. Jest jedną z najpoważniejszych nowelizacji ustawodawstwa karnego, jakie miały miejsce po 1997 roku.

Ustawa zakłada realizację kilku zasadniczych celów. Są nimi:

- wykonanie wyroków Trybunału Konstytucyjnego,
- dostosowanie niektórych przepisów do wymogów wynikających z członkostwa Polski w Unii Europejskiej,
- podwyższenie efektywności stosowania kary ograniczenia wolności,
- podwyższenie wysokości grzywien,
- określenie nowych typów przestępstw godzących w sferę wolności seksualnej i obyczajności,
- przebudowa zasad funkcjonowania postępowania przyspieszonego,
- eliminacja błędów i nieścisłości zaistniałych w ustawach karnych.

Poniżej przedstawionych zostanie szereg zmian (w kolejności przepisów ustawy), które stanowią istotę niniejszej ustawy nowelizującej.

Zmiany zawarte w art. 1, do ustawy Kodeks karny

1. W pkt 2 (dotyczącym art. 25 § 3 k.k.) wprowadza się instytucję niepodlegania karze w wypadku, gdy przekroczenie granic obrony koniecznej nastąpiło pod wpływem strachu

lub wzburzenia usprawiedliwionych okolicznościami zamachu. Dotychczas sąd mógł odstąpić od wymierzenia kary. Zmiana ta będzie miała bardzo istotne znaczenie proceduralne ze względu na możliwość umarzania postępowania karnego już na etapie postępowania przygotowawczego.

2. W pkt 3 (odnoszącym się do art. 33 § 1 k.k.) oraz w pkt 7, 17 i 19 (lit. a i c) podwyższa się maksymalną liczbę stawek dziennych, w których wymierza się karę grzywny. Podwyższa się maksymalną liczbę stawek przy wymierzaniu kary grzywny kumulatywnie obok kary pozbawienia wolności, w przypadku warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności, w wypadkach zastosowania nadzwyczajnego obostrzenia kary oraz w wypadku wymierzania kary łącznej. Intencją ustawodawcy jest zwiększenie liczby osób, wobec których sąd będzie mógł orzec grzywnę zamiast kary pozbawienia wolności. Odpowiednia zmiana została wniesiona również w art. 4, do Kodeksu karnego skarbowego.
3. Cały szereg zmian (w Kodeksie karnym oraz w Kodeksie karnym wykonawczym) wprowadzanych jest w związku z dostrzeżoną potrzebą częstszego stosowania przez sądy kary ograniczenia wolności oraz zwiększenia jej efektywności jako kary orzeczonej (w art. 1 pkt 4, 5, 6, 7, 13 lit. b oraz w art. 3 pkt 1-10).

Zakreślony został szeroki krąg podmiotów (instytucji), w których może być wykonywana przez skazanych nieodpłatna kontrolowana praca na cele społeczne. Zadania podmiotów zatrudniających ograniczone będą się do niezbędnego zakresu, poprzez zmniejszenie czynności administracyjnych związanych z organizacją i dokumentowaniem przebiegu wykonywania pracy.

Koszty obowiązkowego ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków pokrywane będą przez Skarb Państwa.

Ustawa ogranicza ilość czynności zastrzeżonych do wyłącznej kompetencji sądów i stanowi, że zawodowi kuratorzy sądowi będą organem wykonującym większość czynności postępowania wykonawczego w zakresie wykonywania kary ograniczenia wolności. Kurator będzie podejmował działania związane z organizowaniem i kontrolowaniem wykonywania kary m.in. będzie wskazywał rodzaj, miejsce oraz termin rozpoczęcia przez skazanego pracy. Będzie również monitorował przebieg wykonywania obowiązku pracy i utrzymywał w tym celu kontakt z wyznaczonymi osobami w podmiotach zatrudniających skazanego.

Ustawa przewiduje włączenie organów samorządu terytorialnego do systemu organów uczestniczących w wykonywaniu kary ograniczenia wolności. Będzie do nich należało zapewnienie miejsc pracy i informowanie o nich.

4. W pkt 10 zmieniony został art. 46 Kodeksu karnego. Przepis ten poszerza uprawnienia pokrzywdzonego w zakresie dochodzenia przez niego w postępowaniu karnym odszkodowania i zadośćuczynienia. Ustawa przyznaje pokrzywdzonemu prawo żądania naprawienia wyrządzonej szkody, jak również żądania zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, w wypadku skazania za każde przestępstwo, w wyniku którego taka szkoda lub krzywda zaistniała. Sąd może orzec o obowiązku zapłaty odszkodowania lub zadośćuczynienia, zarówno z urzędu (fakultatywnie), jak i na wniosek (obligatoryjnie). Rozwiązanie to pozwoli uniknąć dochodzenia odszkodowania lub zadośćuczynienia w drodze procesu cywilnego.
5. Bardzo istotną zmianą jest ponowne usunięcie z Kodeksu karnego instytucji "chuligańskiego charakteru czynu zabronionego" (zmiany zawarte w pkt 12, pkt 13 lit. c, pkt 16, pkt 23 lit. c).
6. W pkt 18 zmienione zostały przepisy art. 78 k.k. Ustawodawca rezygnuje ze sztywnego określenia minimalnego okresu odbytej kary pozbawienia wolności, po którym skazany może ubiegać się o przedterminowe zwolnienie z odbycia reszty orzeczonej kary pozbawienia wolności. W obowiązującym przepisie okres ten wynosi 6 miesięcy, co powoduje, że osoby skazane na karę pozbawienia wolności poniżej roku, praktycznie nie mogą skorzystać z dobrodziejstwa warunkowego przedterminowego zwolnienia (dla sprawcy skazanego w warunkach recydywy zwolnienie nie może nastąpić przed upływem roku).
7. W pkt 22 zmieniony został przepis art. 95a k.k. Ustawa wprowadza nowy termin "zaburzenie preferencji seksualnych" odpowiadający definicjom zawartym w Międzynarodowej Statystycznej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych, ustalonej przez Światową Organizację Zdrowia. Ustawa wprowadza w tym przepisie nowy rodzaj środka zabezpieczającego, w postaci skierowania skazanego za przestępstwo skierowane przeciwko wolności seksualnej (w wypadku orzeczenia bezwzględnej kary pozbawienia wolności) na leczenie ambulatoryjne, w celu przeprowadzenia terapii farmakologicznej lub psychoterapii, które będą zmierzać do zapobieżenia ponownemu popełnieniu takiego przestępstwa. Terapia będzie polegała na obniżaniu zaburzonego popędu seksualnego sprawcy. Zakresem regulacji nie będą objęci sprawcy, którzy w chwili dokonywania czynu byli niepoczytalni lub stwierdzono u nich chorobę psychiczną.

Ci sprawcy będą podlegali przepisom art. 94 k.k. Konsekwencją zmian są odpowiednie poprawki poczynione w Kodeksie karnym wykonawczym (w art. 3 pkt 13 i 14).

8. W pkt 23 ustawa przewiduje powrót do kwotowego określenia pojęć "mienie znacznej wartości" i "mienie wielkiej wartości". Celem takiego rozwiązania jest uproszczenie procedowania, w szczególności dokonywania kwalifikacji prawnej ocenianych stanów faktycznych.

9. W pkt 24 dodany został nowy typ przestępstwa, polegający na utrwaleniu przemocą, groźbą lub podstępem nagiego wizerunku innej osoby lub osoby w trakcie czynności seksualnej, albo rozpowszechnianiu takiego wizerunku bez zgody tej osoby. Przestępstwo to zostało wprowadzone do Kodeksu karnego jako odpowiedź na coraz częstsze wykorzystywanie Internetu dla celów przestępczych.

Podobny powód legł również u podstaw wprowadzenia zawartych w pkt 26 nowych przepisów, które penalizują czyny karalne określane mianem "groomingu". Wprowadzenie ich do Kodeksu karnego wynikało z potrzeby dostosowania ustawodawstwa krajowego do postanowień Konwencji Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych, podpisanej przez Polskę w dniu 25 października 2007 r.

Przestępstwo stypizowane w nowym art. 200a § 1 k.k. polega na zmierzaniu przez sprawcę do nawiązania z małoletnim poniżej lat 15 kontaktu za pośrednictwem sieci telekomunikacyjnej lub systemu teleinformatycznego (wprowadzając go w błąd, wyzyskując błąd lub niezdolność do należytego pojmowania sytuacji, albo przy użyciu groźby) w celu popełnienia przestępstwa (zgwałcenia lub doprowadzenia do obcowania płciowego lub poddania się lub wykonania innej czynności seksualnej) jak również produkowania lub utrwalania treści pornograficznych.

Z kolei w nowym art. 200a § 2 k.k. występkiem staje się czyn polegający na składaniu za pośrednictwem sieci telekomunikacyjnej lub systemu teleinformatycznego małoletniemu poniżej lat 15 propozycji obcowania płciowego, poddania się lub wykonania innej czynności seksualnej lub udziału w produkowaniu lub utrwalaniu treści pornograficznych i zmierzaniu do realizacji tej propozycji.

Penalizacji będzie podlegać również zachowanie polegające na propagowaniu lub pochwalaniu zachowań o charakterze pedofilskim, stanowi o tym nowy art. 200b Kodeksu karnego.

10. W pkt 29, który zmienia art. 256 Kodeksu karnego, statuuje się nowy typ przestępstwa polegający na produkowaniu, utrwalaniu lub sprowadzaniu, nabywaniu, przechowywaniu,

posiadaniu, prezentowaniu, przewożeniu lub przesyłaniu druku, nagrania lub innego przedmiotu, zawierającego treść określoną w art. 256 § 1 albo będącego nośnikiem symboliki faszystowskiej, komunistycznej lub innej totalitarnej w celu rozpowszechniania. Ustawodawca wyłącza spod działania przepisu osoby, które dopuściły się czynu wypełniającego znamiona wyżej opisanego przestępstwa w ramach prowadzonej działalności artystycznej, edukacyjnej, kolekcjonerskiej lub naukowej.

Zmiany zawarte w art. 2, do ustawy Kodeks postępowania karnego

1. W pkt 2 ustawa uzupełnia przepisy art. 202 kpk o nowy § 3, który w przypadku wydawania opinii o stanie zdrowia psychicznego oskarżonego, w zakresie zaburzeń preferencji seksualnych, nakłada na sąd, a w postępowaniu przygotowawczym na prokuratora obowiązek powołania biegłego lekarza seksuologa, obok biegłych lekarzy psychiatrów.
2. W pkt 5 wprowadzona została istotna zmiana, polegająca na przeniesieniu do Kodeksu postępowania karnego przepisu dotyczącego oskarżonego o przestępstwo na szkodę osoby najbliższej. Przepis stanowi, że jeśli oskarżony opuści lokal zajmowany wspólnie z pokrzywdzonym oraz określi miejsce swojego pobytu, zamiast tymczasowego aresztowania, można wobec tego oskarżonego zastosować dozór Policji. Ustawa określa zakres obowiązków osoby oddanej pod dozór Policji oraz konsekwencje niestosowania się do tych obowiązków. Efektem wprowadzenia tej regulacji jest wykreślenie z treści ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie art. 14.
3. W pkt 11, nowe brzmienie nadaje się przepisom regulującym Postępowanie przyspieszone. Wątpliwości dotyczące funkcjonowania tego trybu oraz doświadczenia zgromadzone przez trzy lata jego funkcjonowania, spowodowały jego obecną daleko idącą przebudowę.

Przyjęte zmiany stanowią, że tryb przyspieszony nie będzie trybem szczególnym postępowania zwyczajnego, lecz trybem szczególnym postępowania uproszczonego.

Ustawodawca rezygnuje z obligatoryjnego w każdym przypadku zatrzymania i przymusowego doprowadzenia sprawcy do sądu i wprowadza możliwość wezwania do stawiennictwa. Wprowadza możliwość zastosowania instytucji skazania bez rozprawy (art. 335 k.p.k.), dopuszcza też możliwość prowadzenia rozprawy pod nieobecność oskarżonego. Jedną z najpoważniejszych zmian jest rezygnacja z obligatoryjnej obrony przed sądem.

II. Przebieg prac legislacyjnych

Przedłożona Senatowi ustawa została uchwalona przez Sejm w efekcie wspólnego rozpatrzenia następujących projektów:

- 1) rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny, ustawy Kodeks postępowania karnego, ustawy Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy o Policji (druk nr 1276),
- 2) rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny, ustawy Kodeks postępowania karnego, ustawy Kodeks karny wykonawczy, ustawy Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (druk nr 1394),
- 3) poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego (druk nr 1021) oraz
- 4) poselskich projektów ustaw o zmianie ustawy Kodeks karny (druki nr 1288, 1289, 1465 i 2298).

I czytanie ustawy odbyło się na 32 posiedzeniu Sejmu w dniu 17 grudnia 2008 r.

Projekty stały się przedmiotem prac sejmowej Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach. Prace nad ustawą toczyły się intensywnie w ramach podkomisji stałej, która przedstawiła sprawozdanie w dniu 17 lipca 2009 r., po odbyciu siedemnastu posiedzeń.

Komisja Nadzwyczajna do spraw zmian w kodyfikacjach, po posiedzeniu w dniu 27 sierpnia 2009 r. przedstawiła sprawozdanie zawierające projekt ustawy wraz z wnioskiem mniejszości.

Przedmiotem wniosku mniejszości był nadanie nowego brzmienia art. 91 Kodeksu postępowania karnego, który dopuszczonemu do udziału w postępowaniu sądowym przedstawicielowi organizacji społecznej przyznaje prawo składania wniosków dowodowych.

Przedstawione sprawozdanie zawierało wiele zmian, wypracowanych w ramach Komisji i podkomisji, z których najważniejsze to:

- 1) rezygnacja z nowelizacji art. 10 § 3 Kodeksu karnego,
- 2) rezygnacja z dodania w Kodeksie karnym art. 165a,
- 3) wypracowanie i przyjęcie nowego brzmienia przepisu, uchwalonego ostatecznie jako art. 191a Kodeksu karnego,
- 4) wypracowanie i przyjęcie nowego brzmienia przepisów, uchwalonych ostatecznie jako art. 200a (grooming) i 200b (pozytywna pedofilia) Kodeksu karnego,
- 5) zmiana sankcji określonej dla przestępstwa zniesławienia (art. 212 § 1 i 2 k.k.),
- 6) przyjęcie nowego brzmienia art. 213 § 2 Kodeksu karnego określającego znamiona kontratypu dozwolonej krytyki, zgodnie z brzmieniem, przesłanej do Sejmu, inicjatywy ustawodawczej Senatu,

7) przyjęcie nowego brzmienia art. 256 § 2 i 3 k.k.

Ponadto, Komisja odstąpiła od kilku zmian, które jako wykonujące orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego zostały uchwalone przez Parlament we wcześniejszym terminie.

Na etapie II czytania, które miało miejsce na 50 posiedzeniu w dniu 23 września 2009 r. zgłoszono dziewięć poprawek.

Celem zasadniczych zmian w nich zaproponowanych było:

- pozostawienie w niektórych przepisach Kodeksu karnego "chuligańskiego charakteru czynu zabronionego",
- rezygnacja z przepisu, który usuwa minimalny okres odbywania kary pozbawienia wolności, po upływie którego skazany może ubiegać się o warunkowe przedterminowe zwolnienie,
- zniesienie obligatoryjności zasięgania przez sąd opinii biegłego lekarza seksuologa, przed orzeczeniem o umieszczeniu w zakładzie zamkniętym lub skierowaniem na leczenie ambulatoryjne,
- zaostrzenie kar grożących za przestępstwa określone w art. 200a (grooming) i 200b (pozytywna pedofilia) Kodeksu karnego,
- dodanie wyrazu "komunistycznej" w przepisie art. 256 § 2 k.k.,
- rezygnacja z przepisu, który określa cele postępowania przygotowawczego.

Sejm odrzucił wniosek mniejszości oraz przyjął jedną z poprawek zgłoszonych w drugim czytaniu, dotyczącą art. 256 § 2 k.k.

Ustawa została uchwalona na tym samym, 50 posiedzeniu Sejmu, w dniu 25 września 2009 r.

III. Uwagi szczegółowe wraz z propozycjami poprawek

Istnieje konieczność wykreślenia w przedłożonej ustawie przepisu art. 2 pkt 23. Zmiana w nim zawarta nadaje nowe brzmienie art. 671 Kodeksu postępowania karnego. Odpowiedni przepis został już przyjęty przez Parlament w związku z uchwaleniem w dniu 9 października 2009 r. ustawy o dyscyplinie wojskowej (w rozdziale Zmiany w przepisach obowiązujących) i wejdzie w życie w dniu 1 stycznia 2010 r. Oznacza to, że jego zmiana zawarta w niniejszej ustawie jest zbędna.

Ustawa nie budzi innych zastrzeżeń o charakterze legislacyjnym.

Beata Mandylis

Główny legislator